

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Кафедра права, психології та сучасних європейських мов

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Правознавство

для підготовки
студентів

освітнього ступеня

молодший бакалавр

молодший бакалавр,
бакалавр чи магістр

року набору 2020

галузі знань

18 Виробництво та технології

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності

181 Харчові технології

(шифр і найменування спеціальності)

освітня програма

Ресторанні технології

назва освітньої програми / спеціалізації

академічні групи

ТХ-МБ-20

шифри академічних груп

статус дисципліни

обов'язкова

Харків, 2020 рік

Розробник:

Топоркова Марина Миколаївна,
завідувач кафедри права, психології та
сучасних європейських мов, кандидат
юридичних наук, доцент

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю, науковий
ступінь, вчене звання повністю

10.09.2020 р.

підпис

М. М. Топоркова

ініціали та прізвище

Гарант освітньої програми

Галясний Іван Володимирович,
старший викладач кафедри інноваційних
харчових і ресторанних технологій, кандидат
технічних наук

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю, науковий
ступінь, вчене звання повністю

10.09.2020 р.

підпис

І. В. Галясний

ініціали та прізвище

Програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри
кафедра права, психології та сучасних європейських мов

назва кафедри

протокол від 10.09.2020 р. № 1.

Зав. кафедри

підпис

М. М. Топоркова

ініціали та прізвище

Програму розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії інституту,
протокол від 11.09.2020 р. № 1.

Голова методичної комісії

підпис

Н. В. Ветрова

ініціали та прізвище

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Правознавство» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодших бакалаврів спеціальності 181 Харчові технології галузі знань 18 Виробництво та технології.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування загальних та фахових компетентностей з теорії держави та права, основ цивільного, трудового, сімейного, адміністративного та кримінального права, вмінь орієнтуватися в чинному законодавстві, застосовувати теоретичні знання у практичному житті, навичок роботи з нормативно-правовими актами.

Предметом навчальної дисципліни є право як соціально-політичне явище і сукупність загальнообов'язкових, формально певних правил поведінки, встановлених державою, держава як організація політичної влади, що забезпечує за допомогою права і спеціально створеного державного апарату управління справами всього суспільства; співвідношення і взаємозв'язок між державою та правом; система правових термінів, які властиві всім юридичним наукам.

Міждисциплінарні зв'язки вивчення навчальної дисципліни є основою для подальшого засвоєння професійних навчальних дисциплін.

Мова викладання: українська.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Основи теорії держави

Поняття й ознаки держави. Теорії походження держави. Суверенітет. Функції держави. Форми реалізації функцій держави. Форми держави: форма правління, форма державного устрою, політичний режим. Механізм (апарат) держави. Теорія розподілу влад. Правова держава.

Тема 2. Основи теорії права

Поняття та ознаки права. Право в об'єктивному і суб'єктивному смислі. Функції права. Право в системі соціальних норм. Право і мораль. Норма права: поняття, структура, види. Система права. Форми (джерела) права. Закони і підзаконні нормативно-правові акти. Правовідносини: поняття, ознаки, склад. Юридичні факти. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність.

Тема 3. Основи конституційного права України

Конституційне право як галузь права. Конституційні правовідносини. Основи конституційного ладу в Україні. Конституція України – основний Закон держави. Правові засади громадянства: поняття, підстави набуття та припинення. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Правовий статус і повноваження Верховної Ради України. Правовий статус і повноваження Президента України. Правовий статус і повноваження Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади та місцевих державних адміністрацій. Поняття місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування в Україні, їх повноваження.

Тема 4. Судова система та правоохоронні органи України

Судова влада в Україні. Правосуддя як особлива функція державної влади. Юрисдикція судів. Основні принципи судочинства в Україні. Судова система України. Судова система України. Статус Конституційного Суду України. Статус судів загальної юрисдикції: структура і компетенція. Верховний Суд України. Правоохоронна діяльність. Правоохоронні органи України та їх функції. Адвокатура України. Нотаріат в Україні.

Тема 5. Основи міжнародного публічного права

Міжнародні відносини і міжнародне право. Історія міжнародного права і його науки. Суть, джерела і система міжнародного права. Співвідношення міжнародного і державного права. Суб'єкти міжнародного права. Основні принципи міжнародного права. Право міжнародних договорів. Міжнародні організації. Міжнародні конференції. Відповідальність у міжнародному праві. Права людини і міжнародне право. Міжнародна співпраця в боротьбі зі злочинністю. Міжнародно-правові способи вирішення міжнародних суперечок. Міжнародне право в період озброєних конфліктів.

Тема 6. Основи міжнародного приватного права

Поняття міжнародного приватного права. Суб'єкти міжнародного приватного права. Джерела міжнародного приватного права. Основні поняття міжнародного приватного права. Питання власності. Правове регулювання торговельно-економічних відносин. Правове регулювання міжнародних перевезень. Міжнародні розрахунки. Міжнародні кредитні відносини. Спадкове право. Сімейне право. Міжнародний цивільний процес. Поняття міжнародної підсудності.

Тема 7. Основи цивільного права України

Цивільне право як галузь права. Принципи цивільного права України. Джерела цивільного права України. Цивільні правовідносини, їх класифікація. Об'єкти цивільних правовідносин. Суб'єкти цивільного права. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права. Цивільна правоздатність і дієздатність фізичних осіб. Визнання громадянина недієздатним або обмежено дієздатним. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права. Види юридичних осіб. Право власності: поняття та зміст. Форми права власності. Цивільно-правовий захист права власності. Зобов'язання: поняття та види. Цивільно-правові договори. Спадкове право.

Тема 8. Основи сімейного права України

Сімейне право як галузь права. Шлюб: поняття та зміст. Порядок та умови укладення шлюбу. Особисті права та обов'язки подружжя. Майнові права та обов'язки подружжя. Умови визнання шлюбу недійсним. Поняття та порядок припинення шлюбу.

Тема 9. Основи фінансового права України

Фінансове право як галузь права. Джерела фінансового права. Фінансово-правові відносини. Бюджетне право, бюджетні правовідносини та їх суб'єкти. Бюджетна система України. Бюджетний устрій та його принципи. Бюджетний процес. Поняття і предмет податкового права України. Поняття податку та види податків. Правові основи банківської діяльності.

Тема 10. Основи трудового права України

Трудове право як галузь права. Суспільні відносини, що складають предмет трудового права. Суб'єкти трудових правовідносин. Поняття і зміст трудового договору. Порядок укладання трудового договору. Підстави припинення трудового договору. Підстави розірвання трудового договору за ініціативою працівника. Підстави розірвання трудового договору за ініціативою власника або уповноваженого ним органу. Робочий час і час відпочинку. Оплата праці. Трудова дисципліна і дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність учасників трудових правовідносин. Індивідуальні та колективні трудові спори.

Тема 11. Основи адміністративного права України

Поняття адміністративного права як галузі права. Адміністративно-правові відносини. Державне управління. Статус державних службовців. Адміністративне правопорушення. Склад адміністративного правопорушення. Адміністративні стягнення: поняття та види. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності.

Тема 12. Основи кримінального права України

Кримінальне право як галузь права. Кримінальний закон: поняття, дія кримінального закону в просторі, часі та за колом осіб. Злочин: поняття та ознаки. Класифікація злочинів. Склад злочину. Співучасть у злочині. Кримінальна відповідальність: поняття, ознаки та підстава. Покарання: поняття і види.

Тема 13. Основи цивільного процесуального права України

Цивільне процесуальне право і цивільний процес. Принципи цивільного процесуального права. Цивільні процесуальні правовідносини. Сторони в цивільному процесі. Треті особи в цивільному процесі. Участь прокурора в цивільному процесі. Участь у цивільному процесі органів державної виконавчої влади. Представництво в суді. Процесуальні строки. Підвідомчість цивільних справ. Підсудність цивільних справ. Позов. Підготовка справи до судового розгляду. Судовий розгляд. Ухвала суду першої інстанції. Особливе виробництво. Виконавче виробництво. Нотаріальне виробництво. Третейське судочинство.

Тема 14. Основи господарського процесуального права України

Поняття господарського процесуального права. Господарський процес. Виробництво і стадії. Система принципів господарського процесуального права. Поняття господарсько-процесуальних правовідносин. Передумови виникнення господарських процесуальних правовідносин. Сторони в господарському процесі. Строки в господарському процесі. Поняття позову і його елементи. Докази в господарському виробництві. Стадії виробництва господарських справ. Ухвала суду. Виконання рішень суду.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Обсяги та структура навчальної дисципліни за навчальними роками

Форма навчання	Вид навчальних занять	Навчальні роки							
		2018/2019		2019/2020		2020/2021		2021/2022	
		осінь	весна	осінь	весна	осінь	весна	осінь	весна
Денна повна	Лекційні заняття						34		
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття						34		
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів						112		
	Усього годин						180		
Денна скорочена	Лекційні заняття								
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття								
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів								
	Усього годин								
Заочна повна	Лекційні заняття								
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття								
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів								
	Усього годин								
Заочна скорочена	Лекційні заняття								
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття								
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів								
	Усього годин								

4.2. Структура навчальної дисципліни за формами навчання

[illegible]

Тема дисципліни	Обсяг у годинах																								
	денна форма												заочна форма												
	повна						скорочена						повна						скорочена						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС	
Тема 12. Основи кримінального права України	12	2		2		8																			
Тема 13. Основи цивільного процесуального права України	14	2		2		10																			
Тема 14. Основи господарського процесуального права України	14	2		2		10																			
Усього годин / кредитів ECTS	180/6	34		34		112																			

Навчальні матеріали з освітнього компоненту доступні на Порталі навчальних ресурсів та інформаційної підтримки освітнього процесу інституту: <http://beta-edu.htei.kh.ua/moodle/course/view.php?id=4931>

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Основи теорій держави

1. Ознайомитися з основними причинами виникнення держави.
2. Ознайомитися з основними ознаками держави.
3. Розглянути держави, які існували на території сучасної України.
4. Розглянути основні напрямки діяльності (функції) держави.
5. Зрозуміти головні напрямки формування правової держави в Україні.

Тема 2. Основи теорій права

1. Охарактеризуйте основні поняття, ознаки та функції права.
2. Охарактеризуйте внутрішні складові норми права та їх структуру.
3. Перерахуйте основні функції та джерела права.
4. Ознайомитися з галузями права. Наведіть класифікацію галузей права.
4. Ознайомитися з класифікацією нормативно-правових актів.
5. Розглянути основні ознаки правовідносин: поняття, структура та види.
6. Зрозуміти визначення понять "правопорушення" та "юридична відповідальність" і які вони мають ознаки.

Тема 3. Основи конституційного права України

1. Розкрийте на історичних прикладах (історичних пам'ятках права, історичних подіях) закономірності конституційного процесу в Україні.
2. Ознайомитися з основними рисами, що характеризують чинну Конституцію України як основний закон держави.
3. Розглянути основні гарантії конституційних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина в Україні.

Тема 4. Судова система та правоохоронні органи України

1. Ознайомитися з судоустроєм та конституційними принципами здійснення правосуддя в Україні.
2. Розглянути чи є відмінність функцій та порядку формування Конституційного Суду та судів загальної юрисдикції.
3. Розкрийте місце адвокатури в захисті прав людини.
4. Розглянути правовий статус Служби безпеки України, органів внутрішніх справ.

Тема 5. Основи міжнародного публічного права

1. Ознайомитися з поняттями та особливостями сучасного міжна-родного права.
2. Розглянути сутність та характерні риси міжнародного публічного права.
3. Ознайомитися з внутрішнім законодавством України з міжна-родного публічного права.
4. Розглянути проблеми публічного права та механізми їх розв'язання.

Тема 6. Основи міжнародного приватного права

1. Розглянути сутність, принципи та методи міжнародного приватного права. Суб'єкти міжнародного приватного права.
2. Ознайомитися з внутрішнім законодавством України з міжнародного приватного права. Міжнародні договори України.
3. Розглянути трансформацію норм міжнародних договорів у норми національного законодавства України.
4. Ознайомитися з проблемами міжнародного приватного та публічного права в Україні.

Тема 7. Основи цивільного права України

1. Ознайомитися із основними актами цивільного законодавства, що регулюють цивільні майнові та немайнові відносини в Україні.
2. Розглянути основні функції, принципи і систему цивільного права в Україні.
3. Ознайомитися зі способами захисту цивільних прав.
4. Розглянути характеристику окремих видів договорів на основі Цивільного кодексу України.
5. Ознайомитися з основними нормативними документами, що регулюють інтелектуальну власність в Україні.
6. Розкрити загальну характеристику цивільної правоздатності і цивільної дієздатності.
7. Охарактеризувати форми та способи забезпечення виконання зобов'язань.
8. Ознайомитися з основами спадщини і спадкового права.

Тема 8. Основи сімейного права України

1. Розкрити взаємні права й обов'язки батьків і дітей у сімейних відносинах.
2. Розглянути заходи, що передбачаються для влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
3. Ознайомитися з підставами для розірвання шлюбу.
4. Розглянути правові основи попередження насильства в родині.
5. Ознайомитися з порядком застосування Сімейного кодексу України до іноземців та осіб без громадянства.

Тема 9. Основи фінансового права України

1. Розкрийте суспільні відносини, що регулюються нормами фінансового права.
2. Розглянути принципи, на яких базується бюджетний устрій України.
3. Розкрийте спільні ознаки податку і збору, і в чому полягає відмінність між ними.
4. Ознайомитися з податковою системою в Україні та її правове регулювання.

5. Розкрийте об'єкти оподаткування в податку на додану вартість, прибуток і на нерухомість.

6. Розглянути банківську систему України, Національний банк України, валютний контроль та його напрямки.

7. Ознайомитися з правовим регулюванням грошового обігу і відносин до клієнтів.

8. Ознайомитися з правовим регулюванням міжнародних кредитних відносин.

Тема 10. Основи трудового права України

1. Гармонізація трудового законодавства України з правовими нормами Європейського союзу.

2. Розглянути правове регулювання робочого часу та часу відпочинку в Україні.

3. Ознайомитися з юридичними аспектами оплати праці в Україні.

4. Ознайомитися з юридичною відповідальністю сторін трудового договору.

5. Розглянути з особливостями прийняття неповнолітніх на роботу та звільнення з роботи.

6. Розглянути правовий статус профспілок у сфері трудових відносин в Україні.

7. Зрозуміти судовий порядок розгляду трудових спорів (конфліктів).

Тема 11. Основи адміністративного права України

1. Розкрити поняття: адміністративне право, предмет адміністративного права, управління, соціальне управління, державне управління.

2. Ознайомитися з ознаками адміністративно-правових правовідносин залежно від: їх часу, функціонального призначення, сфери державного управління, кількості суб'єктів.

3. Ознайомитися з порядком застосування Кодексу України про адміністративні правопорушення.

4. Розглянути юридичний склад адміністративного проступку, його поняття, значення, структура та види.

5. Ознайомитися з обставинами, що пом'якшують або обтяжують адміністративну відповідальність.

Тема 12. Основи кримінального права України

1. Розглянути характеристику сучасних економічних злочинів і їхні види.

2. Ознайомитися з обставинами, що виключають суспільну небезпеку і протиправність діяння.

3. Ознайомитися з кримінальною відповідальністю та її підставами.

4. Розкрийте особливості притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності.

5. Розгляд певних категорій осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності.

6. Зрозуміти чи правильно законодавець вважає, що скоєння злочину групою є більш небезпечним, ніж однією особою.

Тема 13. Основи цивільного процесуального права України

1. Ознайомитися з основними положеннями Конституції України, Цивільного Кодексу, Цивільного процесуального кодексу, законодавства про судоустрій з питань цивільних процесуальних правовідносин.

2. Розкрийте особливості цивільних процесуальних правовідносин та їх суб'єктів.

3. Розглянути принципи цивільного процесуального права і їх значення.

4. Ознайомитися з поняттями цивільних процесуальних правовідносин.

5. Розгляд позову як процесуальний засіб порушення цивільної справи в суді.

6. Ознайомитися зі стадіями судового розгляду цивільних справ.

7. Ознайомитися з поняттям і видами судових постанов. Ухвали суду першої інстанції.

8. Зрозуміти поняття і право апеляційного оскарження рішень і ухвал суду першої інстанції та процесуальний порядок його реалізації.

9. Ознайомитися з поняттям і правом касаційного оскарження та перевірки рішень і ухвал суду першої й апеляційної інстанції.

10. Перегляд рішень, ухвал суду, що набрали законної сили, у зв'язку з ново виявленими та винятковими обставинами.

11. Ознайомитися зі зверненням судових рішень до виконання та поворот виконання.

Тема 14. Основи господарського процесуального права України

1. Ознайомитися з основними положеннями Конституції України, Господарського кодексу, Господарського процесуального кодексу, законодавства про судоустрій з питань господарських процесуальних правовідносин.

2. Ознайомитися з системою господарських судів України.

3. Розкрийте права та обов'язки позивача і відповідача.

4. Розглянути характеристику досудового врегулювання господарських суперечок (спорів).

5. Ознайомитися з порядком розгляду справ у господарських судах України.

6. Розглянути випадки, коли господарський суд залишає позов без розгляду.

7. Перегляд судових рішень в апеляційному і касаційному порядку, судових рішень Вищого господарського суду України Верховним Судом України.

8. Перегляд прийнятого рішення у зв'язку із виявленням нових обставин.

Зміст, порядок виконання та критерії оцінювання самостійної роботи студентів наведено на Порталі навчальних ресурсів та інформаційної підтримки освітнього процесу інституту:

<http://beta-edu.htei.kh.ua/moodle/course/view.php?id=4931>

Організація самостійної роботи студентів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про самостійну роботу студентів Харківського торговельно-економічного-інституту КНТЕУ;

- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

Не передбачені навчальним планом

7. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються наступні форми оцінювання та схема розподілу балів:

Осінь/Весна 2020/2021 н. р.

№	Рейтингові оцінки	Макс. бали за формами навчання	
		денна	заочна
1	Поточний контроль	60	60
1.1	<i>Тема 1</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.2	<i>Тема 2</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	2	
	Тестування на Порталі	1	
1.3	<i>Тема 3</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.4	<i>Тема 4</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.5	<i>Тема 5</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.6	<i>Тема 6</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.7	<i>Тема 7</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	2	
	Тестування на Порталі	1	
1.8	<i>Тема 8</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.9	<i>Тема 9</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.10	<i>Тема 10</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	2	

№	Рейтингові оцінки	Макс. бали за формами навчання	
		денна	заочна
	Тестування на Порталі	1	
1.11	<i>Тема 11</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.12	<i>Тема 12</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	2	
	Тестування на Порталі	1	
1.13	<i>Тема 13</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
1.14	<i>Тема 14</i>		
	Робота на практичних заняттях	2	
	Виконання завдань для самостійної роботи	1	
	Тестування на Порталі	1	
2	Підсумковий семестровий контроль (письмова екзаменаційна робота)	40	40
2.1	Завдання на оцінювання теоретичних знань (комп'ютерне тестування)	30	
2.2	Завдання на оцінювання практичних навичок (ситуаційне завдання)	10	
3	Оцінка з дисципліни	100	100

Оцінювання результатів навчання студентів здійснюється за 100-бальною шкалою та шкалою ЄКТС. Умовою допуску до підсумкового семестрового контролю є виконання програми навчальної дисципліни і отримання оцінки за виконання завдань поточного контролю не менше ніж 36 балів. Мінімальна загальна кількість балів для отримання позитивної оцінки з дисципліни – 60.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про оцінювання результатів навчання студентів у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ;
- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

8.1. Основні джерела інформації

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-те вид. / О. Ф. Скакун. – Київ : Алерта, 2016. – 524 с.

8.2. Додаткові джерела інформації

2. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем) : навчальний посібник / О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, М. В. Плугатир, М. В. Співак ; за загальною редакцією О. В. Кузьменко. – Київ : Центр учбової літератури, 2015. – 232 с.
3. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник для студентів ВНЗ / Р. В. Вереша. – 4-те видання, перероблене та доповнене – Київ : Алерта, 2016. – 364 с.
4. Екологічне право : підручник для студентів ВНЗ / за редакцією А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2014. – 432 с.
5. Цивільне право : підручник: у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – 2-ге видання перероблене та доповнене – Харків : Право, 2014. – Т. 2. – 816 с.